

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

Β' ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

**ΟΙ
ΣΕΡΡΕΣ**

**ΚΑΙ Η
ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΟΥΣ**

**ΑΠΟ ΤΗΝ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ**

Α' ΤΟΜΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2013

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΠΕΛΛΑΓΙΔΗΣ

**ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ
ΣΤΗ ΒΕΝΙΖΕΛΙΚΗ ΤΕΤΡΑΕΤΙΑ 1928-1932. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ**

Α) Πρόσφυγες στο νομό Σερρών

Σύμφωνα με καταγραφή (1928) της Γενικής Δ/σης Εποικισμού Μακεδονίας, στο Νομό Σερρών έχουν εγκατασταθεί οι παρακάτω πρόσφυγες:

- α) Στη δικαιοδοσία του Γραφείου Εποικισμού Σερρών: 29.590 άτομα
β) Στη δικαιοδοσία του Γραφείου Εποικισμού Σιντικής: 27.638 άτομα
ΣΥΝΟΛΟ 57.228 άτομα

Σε σύνολο 638.253 προσφύγων όλης της Μακεδονίας, οι πρόσφυγες Ν. Σερρών αντιστοιχούν στο 8,96%¹. Στους παραπάνω πρόσφυγες, από Τουρκία, να προσθέσουμε άλλους 16.210 (10.400 στην επαρχία Σερρών, 5.640 στην επαρχία Σιντικής και 175 στη Ν. Ζίχνη), οι οποίοι ήρθαν στην Ελλάδα με την προαιρετική Ανταλλαγή των ελληνοβουλγαρικών πληθυσμών, βάσει της Συνθήκης του Νείγυ (1919)².

Β) Πρόσφυγες της παραμεθόριας ζώνης στο νομό Σερρών

Από τους 254 οικισμούς Μακεδονίας και Θράκης, οι οποίοι εμπίπτουν στο Νόμο 4124 του 1929, για τους παραμεθόριους οικισμούς, οι 31 (τριανταέννας) ανήκουν στην επαρχία Σιδηροκάστρου και ένας (1) στην επαρχία Σερρών (ποσοστό 12,60%). Υπόψη ότι ο Νομός Σερρών έρχεται δεύτερος, μετά το Νομό Δράμας, όπου οι παραμεθόριοι οικισμοί ανέρχονται σε 112³.

Οι πρόσφυγες, οι οποίοι αντιστοιχούν στους 32 αμιγείς και μικτούς παραμεθόριους αυτούς οικισμούς (19 και 13, αντίστοιχα), υπολογίζονται γύρω στους 12.000.

Γ) Μέρμια για τους παραμεθόριους οικισμούς

α) Η προεργασία του ζητήματος

Όλες οι κυβερνήσεις της περιόδου 1923-1932 ήταν βενιζελικές ή βενιζελογενείς: Βενιζέλου (τέλη 1923 - Ιαν.1924), Καφαντάρη (Φεβρ. - Μάρτ.

1. ΠΗΓΗ: ΕΑΠ/ Γενική Δ/σις Εποικισμού Μακεδονίας/Τμήμα Στατιστικής, Κατάλογος των προσφυγικών συνοικισμών της Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας, Θεσ/νίκη 1928.

2. Ισ. Λαυρεντίδη, «Η εν Ελλάδι εγκατάστασις των εκ Πόντου Ελλήνων». Α' Νομός Σερρών, Αρχείον Πόντου 29 (1968).

3. 23^η Τριμηνιαία Έκθεση ΕΑΠ, Αθήναι, 19 Αυγ. 1929.

1924), Παπαναστασίου (Μάρτ. - Ιούλ. 1924), Σοφούλη (Καλοκαίρι - Φθινόπωρ. 1924), Μιχαλακόπουλου (Φθινόπωρο 1924 - Καλοκαίρι 1925), Δικτατορία Πάγκαλου (Καλοκαίρι 1925 - Καλοκαίρι 1926), Κονδύλη (Φθινόπωρο 1926), Οικουμενική Ζαΐμη (Φθινόπωρο 1926 - Καλοκαίρι 1927), Ευρέος σχηματισμού Ζαΐμη (Καλοκαίρι 1927 - Ιούλιος 1928), Βενιζέλου (Αύγουστος 1928 - Οκτώβριος 1932). Όλες οι κυβερνήσεις αυτές θέσπισαν νόμους και πήραν μέτρα για τους πρόσφυγες. Ωστόσο, μόνο η κυβέρνηση Βενιζέλου (1928-1932) ασχολήθηκε σοβαρά με τα προβλήματα των παραμεθόριων οικισμών, ύστερα από απανωτά υπομνήματα των οργανωμένων προσφυγικών φορέων, αλλά και από επερωτήσεις-παρεμβάσεις των οικείων βουλευτών, στο Ελληνικό Κοινοβούλιο.

Πράγματι, από επιτόπιες επισκέψεις μελών της ΕΑΠ (Αντιπρόεδρος Κάμπελ, Μάιος 1929)⁴ και βουλευτών των περιοχών Μακεδονίας-Θράκης, έχει διαπιστωθεί ότι αρκετά προσφυγικά χωριά, στην παραμεθόρια βόρεια και ορεινή ζώνη της χώρας, αντιμετώπιζαν σοβαρότατα προβλήματα επιβίωσης. Αυτό οφειλόταν στο ότι το έδαφος ήταν άγονο, αλλά και οι συγκοινωνίες με τα αστικά κέντρα και τα πεδινά χωριά ήταν προβληματικές έως αδύνατες. Επιπλέον, η ελονοσία και οι διάφορες επιδημίες εξόντωναν, σχεδόν μαζικά, ανθρώπους και ζώα. Κοινή ήταν η διαπίστωση ότι το ενδεχόμενο της αναγκαστικής διαρροής των παραμεθόριων προσφύγων, προς άλλες περιοχές, ήταν αναπόφευκτο. Πράγματι, μέσα στο όλο ζήτημα της προσφυγικής αποκατάστασης, το πρόβλημα των παραμεθόριων προσφυγικών οικισμών είναι, ίσως, από τις δυσκολότερες περιπτώσεις.

Σ' αυτό, ακριβώς, το σημείο έγκειται και το μεγαλείο της συμβολής της βενιζελικής κυβέρνησης (1928-1932) στο Έπος της Αποκατάστασης, όπως το αποκαλεί ο πρώτος Πρόεδρος της ΕΑΠ Μοργκεντάου. Βέβαια, και πριν από την Κυβέρνηση Βενιζέλου, για τους παραμεθόριους πρόσφυγες έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα από την ΕΑΠ, επί κυβερνήσεως Ζαΐμη ευρέως σχηματισμού. Συγκεκριμένα, μέχρι το Νοέμβριο 1928 έχουν διατεθεί, για τους παραμεθόριους, 126.000 κτήνη, αξίας 600.000.000 δραχ. και διανεμήθηκαν 7.594 στρέμματα γης. Ακόμη, δόθηκαν 70.000 εγκαταλεημένα τουρκικά σπίτια και χτίστηκαν άλλα 60.000 νέα⁵. Όλα αυτά, όμως, δόθηκαν στους παραμεθόριους, στα πλαίσια των γενικότερων μέτρων για τους πρόσφυγες.

Ωστόσο, μόνο η βενιζελική κυβέρνηση θέσπισε ειδικούς νόμους, ύστερα από επιτόπια μελέτη των ιδιαίτερων προβλημάτων, βάσει των οποίων προσδιορίστηκαν οι παραμεθόριοι οικισμοί που δικαιούνται να απολαμβάνουν ορισμένα θεσμοθετημένα ευεργετήματα. Το σημαντικό, μάλιστα, είναι ότι εισηγητές αυτού του θέματος στο ελληνικό Κοινοβούλιο είναι οι βουλευτές του Νομού Σερρών Σ. Ανθρακόπουλος, Δράμας Γ. Ζερβός και Θεσσαλονί-

4. Έκθ. 24^η, 6 Δεκ. 1929.

5. Π.Β' Π., 1928, σσ. 309-310.

κης Λεωνίδας Ιασονίδης⁶.

Πράγματι, μας εντυπωσιάζει η εισήγηση του βουλευτή Σερρών Σ. Ανθρακόπουλου, στις 23 Νοεμβρίου 1928, τρεις μόλις μήνες μετά τις εκλογές της 16 Αυγούστου 1928⁷. Αυτό σημαίνει ότι η κυβέρνηση Βενιζέλου δίνει πρώτη προτεραιότητα σ' αυτό το θέμα. Θα λέγαμε, μάλιστα, ότι οι παρατηρήσεις και οι προτάσεις Ανθρακόπουλου, σχετικά με τους παραμεθόριους οικισμούς του Νομού Σερρών, λειτούργησαν, στη συνέχεια, ως κεντρικός οδηγός για ευρύτερες θεσμικές ρυθμίσεις πάνω στο ζήτημα των παραμεθωρίων όλης της Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης.

Ποια, λοιπόν, είναι τα κύρια σημεία αγόρευσης του Σερραίου βουλευτή;

1) Η μέριμνα για τους παραμεθόριους πρόσφυγες, ανατρέχει στο 1919, οπότε η τότε κυβέρνηση Βενιζέλου συνέταξε μελέτη προϋπολογισμού 1.200.000.000 δρχ. Η ίδια μελέτη προέβλεπε και μεταφορά ντόπιων Ελλήνων, από ορεινές περιοχές του εσωτερικού της χώρας, προς τη μεθόριο. Δυστυχώς, η εν λόγω μελέτη επρόκειτο να υλοποιηθεί 6 (έξι) χρόνια μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

2) Οι παραμεθόριοι πρόσφυγες του Νομού Σερρών είναι, στην πλειοψηφία τους, Πόντιοι, οι οποίοι πολέμησαν τον Κεμάλ, ως «λεοντόθυμοι» πολεμισταί, και τον κράτησαν μακριά από το μικρασιατικό μέτωπο. Δεν επιτρέπεται, λοιπόν, ο πληθυσμός αυτός, ο οποίος δημιούργησε το «Ποντιακόν Έπος», να εμπαίζεται με ψευδείς υποσχέσεις, εδώ και τέσσερα (4) χρόνια.

Εξάλλου, ζητούν μια ανθρώπινη αποκατάσταση, για να μπορέσουν, συνδεόμενοι περισσότερο με τη γη τους, να την φυλάξουν με πραγματική καρδιά, χωρίς το παράπονο ότι έχουν εγκαταλειφθεί από την πατρίδα τους. Άλλωστε εγκαταστάθηκαν εκεί με τη θέλησή τους.

Και όμως, έγγραφο του Νομάρχη Σερρών Πιστολάκη, της 5 Δεκεμβρίου 1925, προς τις προσφυγικές οργανώσεις Σερρών, στο οποίο υπόσχεται τη χορήγηση 80-100 εκατομμυρίων δρχ., για τους παραμεθόριους πρόσφυγες, έμεινε, οριστικά, «κενό γράμμα».

3) Ακολούθησαν προσφυγικά συλλαλητήρια και υπομνήματα, με επείγοντα αιτήματα:

α) Κάθε οικογένεια, στα παραμεθόρια, να εφοδιαστεί με 2-3 αγελάδες ή με 40-50 αιγοπρόβατα.

β) Για να παραμείνουν οι πρόσφυγες στη μεθόριο, πρέπει:

1) να γίνουν αρδευτικά έργα, για να ποτιστούν και να γίνουν γόνιμες οι άγονες εκτάσεις,

6. Α.Ε.Κ., τόμ. 9, Αθήνα 1960, σσ. 268-277.

7. Στις εκλογές του 1928, στο Νομό Σερρών εκλέχτηκαν οι βουλευτές: Αντ. Χρηστομάνος, Δημοσθ. Φλωριάς, Σωκρ. Ανθρακόπουλος, Δημοσθ. Μέλφος, Νικ. Κωνσταντόπουλος, Αβρ. Πολυχρονιάδης, Αν. Λαζαρίδης.

Π) με τη βοήθεια γεωπόνων, να καλλιεργούν τη γη με σωστό τρόπο.

4) Οι παραμεθόριοι προσφυγικοί πληθυσμοί έχουν εξαπατηθεί: Από τη μια, οι 10.000 δρχ. που διέθεσε η ΕΑΠ, για κάθε παραμεθόρια οικογένεια, αποδείχτηκαν εντελώς ανεπαρκείς. Παράλληλα, τόσο τα πρόβατα, όσο και τα μεγάλα ζώα, που διανεμήθηκαν στους παραμεθόριους πρόσφυγες, ψόφησαν σε σύντομο διάστημα, σε ποσοστό 80%.

Από την άλλη, παρά την έκδοση Νομοθετικού Διατάγματος, από το 1927, για την αποκατάσταση των παραμεθόριων προσφύγων και για τη δημιουργία Εποπτείας Παραμεθόριων Πληθυσμών, και παρά την υπόσχεση του Υπουργού Οικονομικών ότι θα διαθέσει ποσό 50.000.000 δρχ. για τους παραμεθόριους, ωστόσο ούτε το Διάταγμα υλοποιήθηκε, ούτε τα κονδύλια έχουν διατεθεί, από τον τότε Υπουργό Οικονομίας Γεώργιο Καφαντάρη.

Σχετική εντονότατη διαμαρτυρία της 25μελούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής της Βουλής προς τους Υπουργούς Οικονομίας και Γεωργίας, μένει αναπάντητη⁸.

5) Πάνω από 20 (είκοσι) παραμεθόρια χωριά της επαρχίας Σιδηροκάστρου (Σιντικής) στερούνται σχολείων και τα παιδιά κάνουν μαθήματα σε υπόγεια και σε ερείπια.

6) Το ζήτημα των αποζημιώσεων των παραμεθορίων προσφύγων είναι επιτακτικότερο. Απαιτεί την άμεση καταβολή των αποζημιώσεων που προβλέπει η Σύμβαση Ανταλλαγής της 31 Ιανουαρίου 1923 (άρθρο 14).

7) Επιβάλλεται η άμεση ίδρυση Εποπτείας των Παραμεθόριων Προσφύγων (Ειδικής Υπηρεσίας).

8) Με αρδευτικά έργα, δαπάνης 10-15.000.000 δρχ., θα γίνουν γόνιμα 15-25.000 στρέμματα άγονης γης στην παραμεθόρια ζώνη του Ν. Σερρών.

9) Να αναπτυχθεί στην παραμεθόρια ζώνη των Σερρών η αμπελοοργάνωση και η ροδοκαλλιέργεια, η οποία υπήρχε και παλαιότερα.

10) Οι γεωπόνοι να βγουν από τα γραφεία τους, για να διδάξουν στους γεωργούς επιστημονικούς τρόπους καλλιέργειας και ανάπτυξης της γεωργίας.

11) Ακροτελεύτιος λόγος Ανθρακόπουλου (23 Νοεμβρίου 1928).

«Τελειώνων τον λόγον, κ. Πρόεδρε της Κυβερνήσεως, επικαλούμαι την ευσπλαχνίαν υπέρ αυτών, επικαλούμαι την ευσπλαχνίαν απάντων υμών, επικαλούμαι την προσοχήν υμών προς την Μεθόριον της Μακεδονίας. Για να αναγεννηθεί ένας πληθυσμός, επί του οποίου θα στηρίξητε τας ελπίδας του έθνους».

Πάνω στο ίδιο πνεύμα ανέπτυξε την αγόρευσή του και ο βουλευτής του Νομού Δράμας Γ. Ζερβός, διότι και οι παραμεθόριοι πρόσφυγες αυτής της

8. Η Κοινοβουλευτική Επιτροπή της Βουλής, για το Προσφυγικό Πρόβλημα, συγκροτήθηκε με ψήφισμα της 18 Ιουλίου 1924, ύστερα από πρόταση του Πρωθυπουργού Αλεξ. Παπαναστασίου.

περιοχής ήταν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, ακρίτες από περιοχές του Πόντου. Εξάλλου, ο βουλευτής Θεσσαλονίκης Λεωνίδα Ιασωνίδης, στην αγόρευσή του, της 26 Νοεμβρίου 1928, αφού αναφέρθηκε, πρώτα, στην ιδιότητά του, ως Προέδρου της Εθνοσυνέλευσης του Πόντου, στο Βατούμ της Γεωργίας (1919-1922), στη συνέχεια κατέθεσε τις θέσεις και τις προτάσεις που διαμόρφωσε, ύστερα από προσωπική επιτόπια επίσκεψη σ' όλη την παραμεθόρια γραμμή, από τις Πρέσπες μέχρι τη Δυτική Θράκη.

Ποιες ήταν οι θέσεις του Ιασωνίδα:

1) Οι παραμεθόριοι προσφυγικοί πληθυσμοί πήγαν στα σύνορα με τη θέλησή τους και πήραν από την Κυβέρνηση και την ΕΑΠ υποσχέσεις όχι υλικής άνεσης, αλλά επαρκούς εφοδιασμού, για να μπορούν να φρουρούν τη χώρα. Οι άνθρωποι αυτοί ζητούν την κρατική βοήθεια, για να αποκτήσουν και για να κληροδοτήσουν στα παιδιά τους συνοριακή συνείδηση, η οποία θα τους κάνει περήφανους, γιατί γεννήθηκαν και μένουν στα σύνορα.

2) Επομένως, οι πρόσφυγες των παραμεθόριων δεν πρέπει να χρεώνονται ούτε τα ετοιμόρροπα σπίτια που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι, διότι τα σπίτια αυτά είναι φυλάκια των ακριτών των συνόρων.

3) Ωστόσο, από το έτος 1925 παρατηρείται μαζική ραγδαία διαρροή πληθυσμών, από τα σύνορα στα πεδινά, ιδιαίτερα στην περιοχή Κατερίνης⁹. Τα προβλήματά τους πολλά: Το χειμώνα μένουν αποκλεισμένοι, συγκοινωνίες και δρόμοι δεν υπάρχουν, τα καπνά δεν πλησιάζονται από τους καπνέμπορους, το καλαμπόκι πανάκριβο, η ελονοσία μαστίζει την περιοχή. Και όλα αυτά, παρόλο που πείστηκε η ΕΑΠ να μεταφέρει προσφυγικούς πληθυσμούς, από τις κορυφές του Μπέλες, στις υπώρειες, δηλαδή πάλι στην παραμεθόριο.

Προτάσεις Λεωνίδα Ιασωνίδα:

1) Ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, που διπλασίασε την Ελλάδα, πρέπει να μεριμνήσει, ώστε οι ακρίτες να μη νοσταλγήσουν τη ζωή της πεδιάδας. Αυτό θα γίνει: με σχολεία, εκκλησίες, οικονομικές ενισχύσεις, δασκάλους, με κατάργηση της γραφειοκρατίας ως προς την ίδρυση και την προαγωγή των σχολείων, με όλα όσα δημιουργούν συνοριακή συνείδηση.

2) Να χορηγηθούν αμέσως οι αποζημιώσεις στους παραμεθόριους, για τις περιουσίες που άφησαν στην Τουρκία, όχι με τη διαδικασία του συμψηφισμού με τα χρέη, η οποία είναι χρονοβόρα, αλλά με τη διαδικασία των αστικών αποζημιώσεων.

3) Να ενημερωθούν με σωστά στοιχεία τα προσφυγικά βιβλιάρια, τα οποία είναι γεμάτα λάθη.

4) Να επεκταθεί η εποπτεία των συνόρων, από τη Δράμα και την Κομοτηνή, σε όλη τη συνοριακή έκταση. Η εποπτεία αυτή θα φροντίσει, ως ιδιαίτερη Υπηρεσία, για την αγροτική, σχολική, εκκλησιαστική ανόρθωση

9. Π.Β'. Π. 1928, 11 Δεκεμβρίου.

των παραμεθόριων πληθυσμών.

Ακροτελεύτιος λόγος του Ιασωνίδη (26 Νοεμβρίου 1928):

«Ποιείται έκκλησιν προς υμάς, κ. Πρόεδρε της Κυβερνήσεως, και σας παρακαλεί θερμώς ο λαός ούτος, ο οποίος πιστεύει εις υμάς, διότι συμπίπτουν και οι θρύλοι της Κρήτης και του Πόντου... είπετε εις τον λαόν αυτόν ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος δεν υπόσχεται ποτέ ή, εάν υπόσχεται εν, εκτελεί δέκα, και εάν υπόσχεται δέκα, εκτελεί εκατόν.

Ο λαός ούτος ελπίζει εις υμάς και πιστεύει ότι κατά την συζήτησιν ταύτην θα εξαγγελθώσιν τοιαύτα μέτρα, ώστε να σεμνύνονται δια τους αγώνας που επετέλεσαν εν Πόντω, αλλά και να υπερηφανεύονται ότι εκτελούν την διαθήκην εκείνων, οι οποίοι κατεδικάσθησαν εις θάνατον την 21^{ην} Σεπτεμβρίου 1921 εν Αμασειά».

β) Θεσμοθετημένα μέτρα

Οι παραπάνω εισηγήσεις, στο ελληνικό Κοινοβούλιο, οδήγησαν στα απανωτά μέτρα που πήρε η Κυβέρνηση Βενιζέλου και η ΕΑΠ, παρά το γεγονός ότι τα σχετικά κονδύλια της Γενικής Δ/σης Εποικισμού Μακεδονίας έχουν εξαντληθεί, μέχρι το Μάιο του 1929¹⁰.

Πράγματι, επιμέρους επιτροπές ανέλαβαν να εφοδιάσουν τους παραμεθόριους πρόσφυγες με πρόσθετα εφόδια και να εκτελέσουν μικρά έργα κοινής ωφέλειας (τοπικοί δρόμοι, υδροδότηση, άρδευση, υγεία, σχολεία, εκκλησίες)¹¹. Για την όλη, μάλιστα, υπόθεση έχει εγκριθεί ποσό 120.000.000 δραχ.¹².

Ειδικά στη Μακεδονία έχει διανεμηθεί σπόρος αξίας 1.000.000 δραχ., ενώ στη Θράκη έχει χορηγηθεί το ποσό των 3.000.000 δραχ., για μικρά ζώα, επισκευές σπιτιών και έργα κοινής ωφέλειας¹³.

Κορύφωση όλων των παραπάνω αποτελεί ο Νόμος 4124 (Απρίλιος του 1929) που κατοχυρώνει ορισμένα ευεργετήματα για τους παραμεθόριους πρόσφυγες¹⁴. Εξάλλου, με ιδιαίτερη απόφαση της Κυβέρνησης (11 Ιουλίου 1929) έχουν αναγνωρισθεί, ως παραμεθόριοι, 254 προσφυγικοί οικισμοί (123 στη Μακεδονία και 131 στη Δυτική Θράκη)¹⁵. Οι 32 απ' αυτούς στο Νομό Σερρών.

Είναι αυτονόητο ότι τα ευεργετήματα που θεσπίστηκαν, θα ίσχυαν μόνο για όσους πρόσφυγες θα επέλεγαν να παραμείνουν ή να μετεγκατασταθούν στους συγκεκριμένους οικισμούς: 1) Διάθεση ποσού 120.000.000 δραχ. σε ομολογίες, ανάλογα με τις ανάγκες των κατοίκων, 2) απαλλαγή

10. Εκθ. 22^α της ΕΑΠ, 27 Μαΐου 1929.

11. Εκθ. 23^η της ΕΑΠ, 19 Αυγούστου 1929.

12. Εκθ. 22^α της ΕΑΠ, 27 Μαΐου 1929.

13. Εκθ. 24^η της ΕΑΠ, 25 Νοεμβρίου 1929.

14. Εκθ. 23^η της ΕΑΠ, 19 Αυγούστου 1929.

15. Εκθ. 23^η της ΕΑΠ, 19 Αυγούστου 1929.

από το φόρο γεωργικής παραγωγής και αιγοπροβάτων, 3) για οποιαδήποτε δαπάνη (ανέγερση σπιτιού, αγορά ζώων κλπ.), αρκεί να προσκομιστεί απόδειξη πληρωμής, για να εισπραχθεί, από την Τράπεζα, το αντίστοιχο ποσό, 4) για δαπάνη κοινής ωφέλειας, να μην επιβάλλεται καμία χρέωση.

Οι πρόσφυγες που μετακινούνται αυθαίρετα από τη μεθόριο, χάνουν όλα τα παραπάνω ευεργετήματα¹⁶. Λίγο αργότερα (Αύγουστος του 1929) ψηφίζεται νέος Νόμος που συμπληρώνει τον προηγούμενο και διευκολύνει την υλοποίησή του¹⁷.

Με το νέο Νόμο προβλέπεται η ίδρυση επτά (7) Εποπτειών Παραμεθόριων Οικισμών, για τις περιφέρειες Φλώρινας, Αριδαίας, Αξιούπολης, Σιδηροκάστρου, Δράμας, Κομοτηνής, Αλεξανδρούπολης. Οι εν λόγω Εποπτείες εξουσιοδοτήθηκαν: 1) να προβαίνουν σε πιθανή τροποποίηση του ανώτατου ορίου των κλήρων που χορηγήθηκαν από την ΕΑΠ, 2) να αποφασίζουν ή όχι ενδεχόμενες μετακινήσεις παραμεθόριων προσφύγων, 3) να πραγματοποιούν έργα κοινής ωφέλειας, μαζί με την ΕΑΠ, 4) να προβαίνουν σε ελέγχους των δαπανών των παραμεθόριων προσφυγικών οικογενειών.

Δ) Οργανωμένοι προσφυγικοί φορείς του νομού Σερρών

Όλα τα παραπάνω θεσμοθετημένα μέτρα προέκυψαν όχι μόνο από παρεμβάσεις - προτάσεις βουλευτών των παραμεθόριων Νομών της χώρας στο ελληνικό Κοινοβούλιο, όπως οι προτάσεις του βουλευτή Σερρών Σ. Ανθρακόπουλου (23 Νοεμ. 1928), αλλά και από υπομνήματα διαμαρτυρίας που προώθησαν οι παραμεθόριοι πρόσφυγες, μέσω των φορέων και των βουλευτών τους, στη Βουλή των Ελλήνων.

Ειδικότερα, από το Νομό Σερρών προωθούνται όχι λίγα προσφυγικά υπομνήματα για θέματα που αφορούν τόσο στους παραμεθόριους, όσο και στους πρόσφυγες άλλων περιοχών αυτού του Νομού.

α) Για αποζημίωση των παραμεθόριων

Το θέμα έθιξαν, όπως είδαμε, οι βουλευτές Σερρών, Ανθρακόπουλος, και Θεσσαλονίκης, Ιασωνίδης, διότι πρόκειται για ζήτημα κεφαλαιώδους σημασίας. Για το ίδιο, λοιπόν, θέμα, προωθούνται, από το Νομό Σερρών, απανωτά υπομνήματα διαμαρτυρίας, προκειμένου να προχωρήσει στη φάση της υλοποίησης αλλά και να συνταχθεί σχετικό μητρώο:

- Από την «Παμπροσφυγική Ένωση» Κάτω Ποροΐων¹⁸
- Από την «Παμπροσφυγική Ένωση» Σερρών¹⁹
- Από την «Επιτροπή Βροντούς»²⁰

16. ΦΕΚ 129, τεύχ. Α', 30 Μαρτίου 1929.

17. ΦΕΚ 306, τεύχ. Α', 22 Αυγούστου 1929.

18. Π.Β'. Π. 1928, 14 Νοεμβρίου.

19. ό.π., 14 Νοεμβρίου.

20. ό.π., 26 Νοεμβρίου.

• Από τους Πρόσφυγες Περαχώρας Αλιστράτης²¹.

β) *Για συμψηφισμό αποζημιώσεων και χρεών*

Υποβάλλεται υπόμνημα διαμαρτυρίας από την «Παμπροσφυγική Ένωση» Σερρών, μέσω του βουλευτή Σ. Ανθρακόπουλου. Η διαμαρτυρία εστιάζεται στο παράλογο της είσπραξης των χρεών, από την ΕΑΠ, πολύ πριν από την καταβολή των αποζημιώσεων.

γ) *Για εκπρόθεσμες δηλώσεις αποζημιώσεων*

Διαμαρτυρία της «Παμπροσφυγικής Ένωσης» Σερρών απαιτεί να θεωρηθούν εμπρόθεσμες οι δηλώσεις που έχουν υποβληθεί εκπρόθεσμα²².

δ) *Για το πρόβλημα των γεωργικών κλήρων*

Πρόκειται για το πιο πειστικό πρόβλημα. Φτάσαμε στο Δεκέμβριο του 1928 και δεν έγινε, ακόμη, διανομή χωραφιών στο Ροδολείβος Σερρών. Γι' αυτό και προωθείται στη βουλή υπόμνημα διαμαρτυρίας από τον εκεί «Σύλλογο Προσφύγων»²³.

Από την άλλη, οι πρόσφυγες της Νέας Ζίχνης Σερρών προωθούν το δικό τους υπόμνημα, διότι οι χορηγηθέντες κλήροι δεν υπόσχονται βιωσιμότητα, λόγω της περιορισμένης τους έκτασης²⁴.

ε) *Για ειδικές καλλιέργειες*

Οι πρόσφυγες του «Σηροτροφικού Συνεταιρισμού», στα Νέα Κιουπλιά Σερρών, ζητούν, πέρα από τις γενικές και κοινές καλλιέργειες, να τους παραχωρηθεί έκταση για την καλλιέργεια μωρεόδεντρων²⁵.

στ) *Για το πρόβλημα των οικοπέδων*

Για τη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος διανομής οικοπέδων, που παραμένει άλυτο (Οκτώβριος 1928), η «Ένωση Σερραίων ακτημόνων καταστηματαρχών», υποβάλλει το δικό της υπόμνημα διαμαρτυρίας²⁶.

ζ) *Για το πρόβλημα της μόνιμης στέγης*

Παρόλο που, από καιρό, έχει ρυθμιστεί το θέμα των οικοπέδων, ωστόσο καθυστερεί (Νοέμ. 1928) η μόνιμη στέγαση των συνοικισμών Τζουμαγιάς και Σιδηροκάστρου Σερρών, όπως μαρτυρούν τα υπομνήματα των προσφύγων²⁷.

η) *Για αυθαιρεσίες εποίκιστικών υπαλλήλων*

Σε όλα τα παραπάνω προβλήματα προστίθενται και οι αυθαιρεσίες των εποίκιστικών υπαλλήλων, καθώς και οι αντιαγροτικές και αντιπροσφυγικές συμπεριφορές τους, όπως καταγγέλλει επιτροπή προσφύγων, από τις

21. ό.π., 23 Νοεμβρίου.

22. Π.Β'. Π. 1928, 13 Νοεμβρίου.

23. Π.Β'. Π. 1928, 3 Δεκεμβρίου.

24. Π.Β'. Π. 1928, 7 Δεκεμβρίου.

25. Π.Β'. Π. 1928, 29 Οκτωβρίου.

26. Π.Β'. Π. 1928, 31 Οκτωβρίου.

27. Π.Β'. Π. 1928, 6 και 13 Νοεμβρίου, αντίστοιχα.

Σέρρες, μέσω του βουλευτή Σ. Ανθρακόπουλου²⁸.

θ) *Για επίμονη απαίτηση χρεών και δανείων από την Ε.Τ.Ε. (Εθνική Τράπεζα Ελλάδος)*

Χωρίς να έχει προηγηθεί η καταβολή των αποζημιώσεων, ζητείται η άμεση πληρωμή των χρεών και δανείων από τους αγρότες πρόσφυγες. Η Παμπροσφυγική Ένωση Σερρών διαμαρτύρεται, γι' αυτή την επίμονη απαίτηση, και ζητεί κάποια αναστολή ή παράταση προθεσμίας²⁹.

ι) *Για τη μη ίδρυση Αγροτικής Τράπεζας*

Η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ) ιδρύθηκε το 1929 (πρώτος Διοικητής ο Στέφανος Δέλτα), ύστερα από απανωτά υπομνήματα των Γεωργικών Συνεταιρισμών (ντόπιων και προσφύγων) όλης της χώρας. Ανάμεσα σ' αυτά, και τα υπομνήματα των Συνεταιρισμών Νιγρίτας, Σερρών και Βυσνίκου Σερρών³⁰.

ια) *Για τη μείωση του τόκου ομολογιών των ανταλλάξιμων*

Οι Ομολογίες των Ανταλλάξιμων ήταν ένα είδος εσωτερικού δανείου, πέρα από τα προσφυγικά δάνεια που είχαν συναφθεί με Τράπεζες του Εξωτερικού, υπό την εγγύηση της Κ.Τ.Ε. Οι Ομολογίες εκδόθηκαν από την κυβέρνηση Κονδύλη (1926), με τόκο 8%. Η μείωση αυτού του τόκου σε 6%, από την κυβέρνηση Βενιζέλου (Νοέμ.1928)³¹, προκάλεσε σωρεία έντονων διαμαρτυριών, από τον τύπο, την Αντιπολίτευση (Λαϊκό Κόμμα), αλλά και από τους Προσφυγικούς φορείς της χώρας. Όλα τα υπομνήματα διαμαρτυρίας, που κατακλύζουν τη Βουλή, απαιτούν να μη πραγματοποιηθεί η μείωση του τόκου των Ομολογιών.

Ανάμεσα σ' αυτά, ξεχωρίζουν τα υπομνήματα των προσφύγων Σιδηροκάστρου³² και της Παμπροσφυγικής Ένωσης Σερρών³³.

Τελική εκτίμηση

Τόσο οι εισηγήσεις - παρεμβάσεις - επερωτήσεις των βουλευτών, όσο και τα υπομνήματα διαμαρτυρίας των προσφυγικών φορέων του Νομού Σερρών, μαρτυρούν ότι, μέσα από τις ανοιχτές πληγές των προσφύγων (παραμεθόριων και μη), φουντώνουν και αρχίζουν να καρποφορούν οι αγώνες τους για κοινωνική ένταξη στη νέα πατρίδα. Από την άλλη, είδαμε την ευαισθησία και την αγωνία της κυβέρνησης Βενιζέλου να αγγίξει αυτά τα θέματα και να προωθήσει αυτούς τους αγώνες.

Βέβαια, ορισμένα προσφυγικά προβλήματα παραμένουν άλυτα μέχρι και σήμερα. Το στεγαστικό των μεγαλουπόλεων και το πρόβλημα της ανταλ-

28. Π.Β'. Π. 1928, 13 Δεκεμβρίου.

29. Π.Β'. Π. 1928, 14 Δεκεμβρίου.

30. Π.Β'. Π. 1928, 5 Νοεμβρίου, 23 Οκτωβρίου, 29 Οκτωβρίου, αντίστοιχα.

31. Π.Β'. Π. 1928, 16 Νοεμβρίου.

32. Π.Β'. Π. 1928, 19 Νοεμβρίου.

33. Π.Β'. Π. 1928, 21 Νοεμβρίου.

λάξιμης μουσουλμανικής περιουσίας δε βρήκαν, ακόμη, τη λύση τους³⁴. Είναι, ωστόσο, βέβαιο ότι, στη βενιζελική 4ετία (1928-1932) το προσφυγικό μπήκε στο σωστό δρόμο, όχι μόνο μέσω του Κράτους και της ΕΑΠ, αλλά με την ουσιαστική συμβολή και των ίδιων των προσφύγων.

Αυτό, ακριβώς, είναι το κυρίαρχο στοιχείο αυτής της εισήγησης: Οι παραμεθόριοι και οι άλλοι πρόσφυγες του Νομού Σερρών, οι πρόσφυγες, γενικά, της Ελλάδας, με τους οργανωμένους φορείς και αγώνες τους έδειξαν ότι αποτελούν πια τεράστιο εθνικό κεφάλαιο και ότι ανοίγουν, μαζί με τους ντόπιους, νέους ορίζοντες στη σύγχρονη ελληνική ιστορία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΙΝΤΙΚΗΣ (Ν. 4124/ 1929)

α) Αμιγείς προσφυγικοί οικισμοί

α/α	Ονόματα οικισμών		Πρόσφυγες		Παρατηρήσεις
	Νέο	Παλαιό	Οικογέν.	Άτομα	
1.	Ακριτοχώρι	Δερβέντι	113	344	
2.	Ανατολή	Ανατολού	31	108	
3.	Δαφνούσα	Καϊράκ Μαχαλέ	20	64	
4.	Καλό Χωριό	Γλαμπόφτσα	49	176	
5.	Καστανούσα	Πάλμες	144	512	
6.	Κάτω Αμπέλα	Κάτω Ινασλή	44	161	
7.	Κορυφούδι	Κιουλαχλή	30	101	
8.	Μανδράκι	Μανδράδζικ	67	278	
9.	Μεσαία	Ορτά Μαχαλέ	153	502	Περιλαμβάνονται εδώ οι οικισμοί: 1) Ποταμοχώρι / Δερέ Μαχαλάς, 2) Κατώμερον/ Ασαά Μαχαλέ
10.	Μεσόλοφος	Λοζίστα	39	121	
11.	Προμαχών	Δραγοτίνη	18	70	
12.	Ρεύματα	Γκουντζελή	30	106	
13.	Ροδόπολις	Σιδ. Σταθμός Ποροίων	137	480	
14.	Μοναστηράκι	Ντελή Χασάν			
15.	Καρυδοχώρι	Κίρτσοβον			
16.		Θεοδωρίτσι	28	112	
17.		Θεοδώροβον	39	133	

34. Γ. Λαμπίδη, *Η «ανταλλάξιμος περιουσία» και η περιπέτειά της*, Αθήνα 1983.

β) Μικτοί προσφυγικοί οικισμοί (Σιντικής) (πρόσφυγες)

α/α	Ονόματα οικισμών		Πρόσφυγες		Παρατηρήσεις
	Νέο	Παλαιό	Οικογέν.	Άτομα	
1.	Άγγιστρον	Τσιγγέλι	105	346	
2.	Αμμουδιά	Κουμλή	30	103	
3.	Αγλαδοχώρι	Κρούσοβον	204	679	
4.	Καπνότοπος	Ραϊκόφτσα	42	142	
5.	Μακρυνίτσα	Μάτνιτσα	132	439	
6.	Μεγαλοχώριον	Μπουγιούκ Μαχαλάς	80	336	
7.	Νέο Πετροίτσι	Βέτρινα	179	687	
8.	Φιλύρα	Λιπός	39	144	
9.	--	Άνω Πορόια	208	774	
10.	--	Κάτω Πορόια	200	773	
11.	--	Σούγκοβον	254	876	
12.	--	Σταρρός	60	214	
13.	--	Τζουμά Μαχαλέ	191	731	
14.	--	Τσέρβιστα	127	418	
15.	--	Χ ^η Μπειλίικ	185	656	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ			10.586		

(ΠΗΓΗ: Γενική Δ/νσις Εποικισμού Μακεδονίας, Κατάλογος των προσφυγικών συνοικισμών της Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας, Θεσσαλονίκη 1928).

ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ ΣΕΡΡΩΝ
ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ
(ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ) (Οκτ. - Δεκ. 1928)

α/α	Περιοχή	Φορέας	Συνεδρ. της Βουλής	Υπομν.
1.	Βροντού Σερρών	Προσφυγική επιτροπή	ΚΔ/26/11/28	1
2.	Βυσνίκο Σερρών	Γεωργικός Συν/σμός	Δ/29/10/28	1
3.	Κ. Πορόια Σερρών	Παμπροσφυγική ένωση	ΙΣΤ/14/11/28	1
4.	Ν. Κιούπλια Σερρών	Σηροτροφικός Συν/σμός	Δ/29/10/28	1
5.	Ν. Μπάφρα (Ν.Σερρών)	Σύνδεσμος Πον. & Οπλ.	ΙΒ/8/11/28	1
6.	Περαχώρα Αλιστράτης	Πρόσφυγες	Γ/23/10/28	1
7.	Ροδολείβος (Ν.Σερρών)	Πρόσφυγες	ΚΘ/3/12/28	1
8.	Σέρρες	Παμπροσφυγική Ένωση	ΙΕ/13/11/28, ΙΣΤ/14/11/28, ΙΖ/15/11/28, ΙΘ/19/11/28, ΚΑ/21/11/28, ΚΔ/26/11/28, ΚΕ/27/11/28	7
9.	Σέρρες	Επιτροπή προσφύγων	ΛΖ/13/12/28	1
10.	Σέρρες	Ένωση ακτημόνων	ΣΤ/31/10/28	1
11.	Σέρρες	Γεωργικοί Συν/σμοί	Γ/23/10/28	1
12.	Σιδηρόκαστρο	Πρόσφυγες	ΙΕ/13/11/28, ΙΘ/19/11/28	2
13.	Τζουμαγιά Σερρών	Πρόσφυγες	Ι/6/11/28	1

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Α.Ε.Κ. Αι Αγορεύσεις του Ελληνικού Κοινοβουλίου, 1909-1956, Περίοδος Β΄.
 ΕΑΠ Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων.
 Έκθ. ΕΑΠ Τριμηνιαίες Εκθέσεις της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων.
 Κ.Τ.Ε. Κοινωνία των Εθνών.
 Π.Β΄. Π. 1928 Πρακτικά Β΄ Βουλευτικής Περιόδου. Σύνοδος Α΄, Αθήναι 1928.

ΠΗΓΕΣ

1. Α.Ε.Κ.
2. Γενική Δ/νσις Εποικισμού Μακεδονίας, *Κατάλογος των προσφυγικών συνοικισμών της Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, Θεσσαλονίκη 1928.
3. Π.Β΄. Π. 1928.
4. Τριμηνιαίες Εκθέσεις ΕΑΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Το έργο της κυβερνήσεως Βενιζέλου κατά των τετραετίαν 1928-1932*, Αθήναι 1932.
- Ι. Λαυρεντίδη, «Η εν Ελλάδι εγκατάστασις των εκ Πόντου Ελλήνων. Α΄ Νομός Σερρών», περιοδικό *Αρχεῖον Πόντου* 29 (1968).
- Α. Μιχαλακόπουλου, *Τα ζητήματα Μακεδονίας και Θράκης*, εν Αθήναις 1929.
- Μ. Νοταρά, *Η αγροτική αποκατάστασις των προσφύγων*, Αθήναι 1934.
- Ε. Πελαγίδη, *Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930). Ο Πόνος και η Δόξα*, Θεσ/νίκη, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, 2003.

ABSTRACT

EFSTATHIOS PELAGIDIS

THE REFUGEE PROBLEM IN SERRES PREFECTURE
 IN 1928-32: THE CASE OF THE REFUGEE SETTLEMENTS
 IN THE FRONTIER AREAS

This paper publishes new unknown data on the problem of the rehabilitation of refugees in Serres prefecture.

More specifically it focuses first of all on the increased problems of the refugee settlements in the area of the prefecture on the Bulgarian border, especially in the province of Sidirokastro, on the efforts made in this respect by the Refugee Settlement Commission (EAP), and on the legislative measures implemented by the state through the local members of parliament. The paper then examines a wide range of acute unresolved refugee issues, which were presented to the Greek parliament with successive strongly worded petitions from the organised refugee agencies because they had not been resolved by the previous governments. It also demonstrates, for the first time, the decisive part played by these agencies in the general rural development of the prefecture.

SOURCES: 1) The three-monthly reports of the EAP, 1924-30; 2) the proceedings of the speeches of the Greek Parliament, 1924-32.

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ISBN: 978-960-86390-8-9